עמדת מכון זולת: הממשלה חייבת לפעול מיידית להשבת כל החטופות והחטופים

מכון זולת קורא לממשלת ישראל להעמיד בראש סדר העדיפויות שלה את השבת האזרחים הישראלים שנחטפו על ידי ארגון חמאס מרצועת עזה ולפעול מיידית להבטחת שלומם.

במתקפה הנפשעת שפתח חמאס על ישראל בבוקר שבת ה-7.10.23, נרצחו לפחות 1,227 בני אדם – אזרחים ישראלים, אנשי כוחות ביטחון, תושבים ואזרחים זרים.[1] האכזריות הבלתי נתפסת של מתקפת הפתע, שכיוונה בזדון לפגיעה באזרחים – בפשיטה רצחנית וברברית על יישובי עוטף עזה וכן בירי חסר הבחנה של רקטות – הותירה את כלל החברה בישראל הלומה וכואבת. פשע מלחמה מחריד נוסף שביצע חמאס הוא החטיפה לרצועת עזה של כ-200 בני אדם, תינוקות וקשישים, נשים וגברים.[2]

החטופים והנעדרים מוגדרים כקורבנות של שלילת חירות והיעלמות כפויה, הנחשבים לפשע מלחמה ואף לפשעים נגד האנושות במשפט הבין-לאומי המנהגי. בין היתר, הפשע של היעלמות כפויה מוגדר באמנה הבין-לאומית להגנה מפני היעלמות כפויה (2006).[3] בהצהרת האו"ם מיום 18.12.1992 (A/RES/47/133)[4] ובאמנת רומא.[5] האיסור על שלילת חירות מופיע גם באמנות ג'נבה ובפרוטוקולים הנלווים להן.[6]

פשע זה נמשך מזה עשרה ימים, במהלכם לא פורסם כמעט דבר על שלומם של החטופים, התנאים בהם הם מוחזקים, מיקומם ומצבם הבריאותי. ייתכן שהדבר נובע מהרצון של החמאס לא לקחת אחריות על גורלם של חלק מהחטופים בשל חומרת הפגיעה בהם. חמאס אף איים להוציא להורג חטופים.[7] בנוסף, חלק ממעשי החטיפה ומהחטופים תועדו ונוצלו על ידי חמאס באופן מעורר חלחלה על מנת לזרוע אימה ופחד במשפחותיהם ובחברה הישראלית כולה. חלק מהתיעוד מעלה חשש כבד להתעללות ועינויים, שאף הם נחשבים כפשע במשפט הבין-לאומי וכן כלולים במסגרת קטגוריית פשעים נגד האנושות.[8]

במקביל, ישראל הגיבה מאז תחילת המלחמה בהפצצות כבדות ונרחבות על רצועת עזה ובפגיעה באספקת החשמל והמים לרצועה, באופן שפוגע בהכרח גם באוכלוסייה אזרחית לא מעורבת. הדבר

---

[1] מערכת הארץ, היום העשירי למלחמה | אותרו גופות של 936 אזרחים, תושבים, שוטרים ועובדים זרים. 615 מהן זוהו, **הארץ** (16.10.2023).

[2] מערכת הארץ, היום העשירי למלחמה | דובר צה"ל: עדכנו עד כה משפחות של 199 חטופים, פועלים מסביב לשעון כדי להשיבם, **הארץ** (16.10.2023). יש לציין כי מספר החטופים כולל ככל הנראה אזרחים וחיילים.

[3] International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance (23.12.2010)

[4] Declaration on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance (18.12.1992)

[5] Rome Statute of the International Criminal Court (17.7.1998)

[6] Rule 99. Arbitrary deprivation of liberty is prohibited, IHL Databases, *ICRC Website*

[7] יואב זיתון, צה"ל: פועלים לאיתור מיקום החטופים. חמאס מאיים: תפציצו? נוציא אותם להורג, Ynet (9.10.2023).

[8] בין היתר, האיסור על עינויים קבוע בסעיף 5 להכרזת האו"ם על זכויות אדם (1948), בהוראת סעיף 7 לאמנה הבין-לאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות (1966) וכן באמנה הבין-לאומית נגד עינויים ונגד יחס ועונשים אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים (1984). האיסור על עינויים גם מופיע באמנות ג'נבה ובפרוטוקולים הנלווים להן.

מעלה חשש שייפגעו גם החטופים הישראלים. לא ניתן לקבל התבטאויות כמו זו של שר האוצר בצלאל סמוטריץ', שקרא ביום הראשון למלחמה "להכות בחמאס באכזריות ולא לקחת בשיקול משמעותי את עניין השבויים".[9]

בעוד שחמאס הוא הפושע ומחובתו לשחרר את החטופים, לישראל האחריות והחובה לשמור על חיי אזרחיה ולהגן עליהם, ואסור ששיקולים אחרים יאפילו על זכותם הבסיסית של מי שנחטפו מישראל לחיים ולביטחון. הצהרות שונות שהושמעו מטעם הממשלה מעלות חשש כבד כי היא אינה ממקמת בראש סדר העדיפויות שלה את הצורך הבוער לשחרר את החטופים מיד ולפעול לקידום עסקה. כך, ראש המטה לביטחון לאומי, צחי הנגבי, מסר במסיבת עיתונאים כי "לא יהיה מו"מ על החטופים עם אויב שברצוננו למחוק".[10] סדר העדיפויות של הממשלה בא לידי ביטוי גם בעובדה שראש הממשלה נתניהו נפגש עם נציגי משפחות החטופים רק ב-15.10.23, תשעה ימים לאחר תחילת המלחמה.[11]

הזכות הבסיסית של החטופים לחיים היא שצריכה להנחות את המדיניות בנושא השבתם. מצב שבו תינוקות, קשישים, נשים ובעלי מוגבלויות מופקרים בידיו של ארגון טרור שפועל באופן אכזרי כנגד אזרחים הוא בלתי נסבל מבחינה אנושית ומוסרית. בנוסף, מצב זה מאיים על מרקם החברה הישראלית כולה. כבר עתה נראים ניסיונות להשתקת מחאה ציבורית של משפחות החטופים ואחרים הקוראים להשבתם, בין אם מצד אנשים פרטיים או מצד המשטרה.[12] העיסוק הציבורי בנושא צפוי לגבור ככל שיפורסמו סרטונים נוספים מטעם חמאס שבהם חטופים ישראלים מבקשים לפעול למען שחרורם.[13] על הממשלה להוכיח כי השבת האזרחים החטופים והבטחת שלומם עומדות בראש מעייניה ולהימנע כליל מהתבטאויות המעודדות את העמקת בקרע בחברה סביב נושא זה.

מכון זולת קורא לממשלה לקדם עסקה להשבת כלל האזרחים החטופים באופן מיידי. במקביל, על ממשלת ישראל לפעול לאלתר להבטחת שלומם ובטחונם של החטופים ולקדם יצירת מסדרון הומניטרי שיאפשר גישה של ארגוני סיוע בין-לאומיים אליהם. זאת, כצעד ראשון בסיסי והכרחי עד שחרורם.

---

[9] איתמר אייכנר, סמוטריץ': "להכות בחמאס באכזריות, לא לקחת את השבויים בשיקול משמעותי", ynet (7.10.2023).
[10] מערכת הארץ, הנגבי: לא עמדנו במשימה, לא יהיה מו"מ על החטופים עם אויב שברצוננו למחוק, הארץ (14.10.2023).
[11] הדר גיל-עד, איתמר אייכנר, נתניהו נפגש עם קרובי החטופים והנעדרים: "התחייב שאחת ממטרות המלחמה היא החזרתם", ynet (15.10.2023).
[12] מרב סבר, אבי כהן, "תמות יחד איתה": אביה של החטופה הותקף כשמחה מול משרדי הממשלה, ישראל היום (16.10.2023); נגה כרמי, המשטרה פיזרה הפגנה בשדרות בן גוריון בחיפה במהלך המלחמה, חי פה (13.10.2023).
[13] רן שמעוני, יעל פרידסון,יהונתן ליס ויניב קובוביץ, חמאס פרסם תיעוד ראשון של חטופה ישראלית בשבי, הארץ (16.10.2023).